

R O M A N I I N B R I T A N N I A.

Iul. Caesar.

*Pomponius
Sabinus ex
Seneca.*

Um Virtus & Fortuna ita convenissent, aut potius divinum statuisset consilium, ut Roma jugum omnibus terris imponeret; Cajus Iulius Cæsar Gallias jam victoriis emensus, ut quas natura diremerat, victoriis committeret, terra marique captis, Oceanum respexit, quasi orbis Romanis non sufficeret: annoque ante Christum natum quinquagesimo quarto in Britanniam proficisci contendit. Vel quod in omnibus Gallicis bellis inde auxilia subministrata fuissent, vel quod Bellovacos profugos suscepissent Britanni, vel ut Suetonius scribit, Margaritarum Britannicarum spe illectus, quarum magnitudinem & pondus manu exigere solebat, vel potius gloria cupiditate flagrans, quod facillime credamus, cum rejecerit legatos Britannorum, qui cognito ejus consilio eum adierunt, obsidesque dare & populi Romani imperio obtemperare promiserunt.

Sed ipsius ingressum suis ipsius verbis compendio proponam, Cum Britannia loca, portus, aditus Cæsari minus essent cognita, C. Volusenum cum navi longa præmittit, qui exploratis omnibus quæ quinque diebus poterat, revertitur. Britanni perlato per mercatores Cæsaris consilio, plures civitates ad eum legatos in Galliam mittunt, qui polliciti & se obsides duros, & imperio P. R. obtemperaturos. Hos hortatus ut in sententia permanerent, domum remittit una cum Como Atrebatensi, cujus autoritas his regionibus magna erat, (Atrebates enim jam antea è Gallis profecti hic sedes posuerant) ut civitatibus fidem populi Romani sequi persuaderet. Verum illum è navi egressum in vincula conjecerunt Britanni. Contractis interim navibus circiter LXXX onerariis ad duas legiones transportandas, aliisque XVIII quas equitibus distribuit, è Morinis tertia vigilia solvit, & hora circiter diei quarta Britanniam attingit, loco ad egrediendum minus idoneo: montibus enim angustis ita mare continebatur, ut è superioribus locis telum in littus adigi posset. Ventum itaque & æstum uno tempore nactus, sublatis anchoris circiter mill. pass. VIII progressus, aperto ac plano littore naves constituit. At Britanni consilio Romanorum cognito, præmissis equitatu & effedariis, eos navibus egredi prohibebant. Hic summa erat Romanis difficultas, nam magnitudo navium mari minus alto constitui non poterat, & milites ignotis locis onere pressi de altis illis navibus necessario defilerent, simulque in fluctibus consisterent, & cum hostibus pugnarent. Contra Britanni notissimis locis, omnibus membris expediti ex arido aut paululum in aquam progressi pugnarent. Hinc Romani perterriti non eadem qua antea utebantur alacritate. Verum cum Cæsar longas naves ab onerariis removeri, remis incitari, & ad apertum Britannorum latus constitui jussisset; & inde fundis, tormentis, sagittis emissis; Britanni

& navium figura, & remorum motu & inusitato tormentorum genere permoti pedem retulerunt. Tunc decimæ legionis Aquilifer contestatus Deos ut ea res feliciter Legioni eveniret. Desilite, inquit, commilitones nisi vultis Aquilam hostibus prodere, ego certe, meum Reipublicæ atque Imperatori officium præstitero, & protinus se ex navi projecit & in hostes Aquilam ferre cœpit, illumque universi sunt subsecuti (sed si Iuliano credimus, ipse Cæsar primus è navi descendit) Pugnatum ab utrisque acriter, sed Romani armis impediti, undis jactati, parum firmiter consistentes, & confusi magnopere perturbabantur, donec Cæsar speculatoria navigia scaphasque militibus compleisset & laborantibus subsidia submisisset. Simul atque in arido constiterunt Romani, in Britannos impetum fecerunt, in fugam dederunt; prosequi autem non poterunt, quod equites nondum ad insulam appulissent. Britanni prælio victi statim legatos de pace, & cum illis Comium Atrebatensem, quem in vinculis detinuerant, mittunt, culpam in multitudinem & imprudentiam conjiciunt. Cæsar facile ignovit, obsidesque imperavit, quorum partem dederunt, partem se duros dixerunt. Hæc pax post diem quartam quam in Britanniam ventum est, firmata erat.

Eodem tempore naves illæ XVIII quæ equites ferebant, cum jam in conspectu essent, tempestate in occasum abreptæ ægre continentem Gallia recuperarunt. Eademque nocte Luna jam plena longas naves in aridum subductas æstus complebat, & onerarias ad anchoras tempestate ita afflictabat, ut ad navigandum omnino inutiles essent. Hinc Britannia principes cum jam equites, naves, frumentum Romanis deesse intelligerent, rebellionem facta eos frumento prohibere statuunt. Cæsar suspicatus id quod accidit, frumentum ex agris in castra quotidie conferebat, & naves ex materia duodecim illarum quæ gravissime afflictae, reficiebat. Dum hæc geruntur, Legionem Septimam frumentatum missam, in metendo occupatam Britanni subito adorti equitatu & effedis simul circumdederant. Genus hoc ex effedis pugnae; uti paulo supra dictum, primo per omnes partes perequitant, & tela conjiciunt: atque ipso terrore equorum, & strepitu rotarum ordines plerumque perturbant, & cum se inter equitum turmas insinuaverint, ex effedis defiliunt & pedites præliantur. Aurigæ interim paulatim è prælio excedunt, atque ita currus collocant, ut si illi multitudine hostium premantur, expeditum ad suos receptum habeant. Ita mobilitatem equitum, stabilitatem peditum in præliis præstant: ac tantum usu quotidiano & exercitatione efficiunt, ut in declivi ac præcipiti loco incitatos equos sustinere, & brevi moderari ac flectere, & per temonem percurrere, & in jugo insistere, & inde se in currus citissime recipere consueverint. Sed Cæsare peropportune adveniente Romani ex timore se receperunt, Britannique constiterunt, qui se liberandi

*In Cæsari-
bus.*

Effedarii.